

MAGYARORSZAG KISEBBSÉGI POLITIKÁJA

Az UTÓBBI IDŐBEN sok szó esett a képviselőházban és a sajtóban kisebbségi politikáról; heves viták bontakoztak ki az előttünk e kérdésről, amelyek utcai tüntetésekre is vezettek és sokhelyt ellenséges nyilatkozatokat és barátságtalan hangulatot váltottak ki a külföldön velünk szemben. Szóval a kérdés — amint mondani szokás — napirendre került.

Foglalkoznunk kell tehát vele. Kívánatos lenne azonban, hogy a felkeltett szenvedélyek lecsillapodjanak és a tárgyilagos szempontok kerüljenek felül, mert a kérdés szenvedélyektől futott légkörben való tárgyalása az országra semmi hasznot nem hozhat, sőt mérhetetlen kárt és ódiomot fog a fejünkre gyűjteni, amint ezt a múltban, sajnos, mindig tapasztalhattuk. Ne felejtsük el, hogy egy évtizedekig folytatott alattomos rágalomhadjárat sikerrel ásta alá nemzetiségi politikánk jóhímevét s hogy ezen tudatos propaganda eredményeképpen mint más nemzetek elnyomói szerepeltünk hosszú ideig a világ közvéleménye előtt és hogy ez a propaganda ma sem szűnt meg, sőt a revízió iránti jogos törekvéseinket is azzal igyekeznek megghiúsítani, hogy ma is mint a nemzeti kisebbségek elnyomóit állítanak a világ elé. Sokak szeme előtt a külföldön ma is mint büntetett előéletűek szerepelünk, tehát az ilyenről hamar elhiszik, hogy visszaeső bűnös; vele szemben könnyen hitelt adnak a legképtelenebb vádaknak is.

Olyanokkal szemben tehát, akik ellenünk ilyen vádat emelnek, a bosszúállással, a megtorlással, a heveskedéssel nem sokra megyünk; ellenkezőleg, azt a látszatot keltjük csak, hogy beljűnk akarjuk fojtani a szót, mert okunk van leleplezéstől tartani.

Még kevésbé érünk célt a felháborodással, ha külföldi az, aki a vádlónak és az általa hangoztatott vádnak a védelmére kél, legfeljebb örök ellenségünké tesszük, holott arról kellene meggyőznünk, hogy a felhozott vád alaptalan vagy túlzott.

Ezen a téren csak egy út vezet végeredményben célhoz, az tudni illik, hogy a felhozott vád alaptalan voltát tárgyilagos érvekkel és adatokkal cáfoljuk meg. Ha azonban van a felhozott vádban valamelyes tárgyi igazság —ha ez mégoly kevés is — a magunk hibáját, a magunk tévedését kell korrigálnunk és kell jóvátennünk.

A jelen fejtegetéseknek célja az, hogy a mai kisebbségi politikánkat objektív bírálat tárgyává tegyék és megállapítsák, hogy mentes-e minden tévedéstől és hogy vájjon elmentünk-e a kisebbségi jogok kiépítése terén addig a határig, ameddig a jelenlegi magyar területen élő kisebbségek jogos igényei ezt szükségessé teszik, anélkül hogy ezzel

a magyar állam egységét megbontanánk, vagy a többség jogait sérténénk. Megtettünk-e mindent ezen a téren, ami szükséges, hogy a tárgyilagos bírálatot elbírhassuk, sőt, hogy magatartásunkkal kisebbségi sorsba jutott magyar véreinknek saját államukkal szemben támasztott igényeinek erkölcsi fundamentumot adjunk? Megtettünk-e mindent, hogy azoknak a testvéreinknek, amelyek egy évezreden keresztül Szent István birodalmában velünk együtt éltek és titkon ma is ide visszavágyanak, azt a megnyugvást biztosítsuk, hogy ha vissza-kerülnek, saját kultúrájuk és jogos nemzeti igényeik jobban lesznek biztosítva és jobban lesznek gondozva s ápolva, mint az a mostani uraik alatt történik? Megtettünk-e mindent, hogy bennük azt az érzést ébresszük, hogy a maximumát érhetik el majd Nagy-Magyarországon annak, amit ezen a téren adott helyzetükben egyáltalában élvezhetnek?

A lefolytatott viták és azok nyomán felébredt szenvedélyek sajnos arról tesznek tanúságot, hogy a magyar közvélemény ma sincsen tisztában azzal, hogy a békeszerződések által teremtett új helyzetükben milyen nemzetiségi politika felel meg leginkább érdekeinknek.

Milyen vezérelvek uralma alá kell azt állítanunk? Melyek azok a főszempontok, amelyek benne döntőek kell hogy legyenek? Nincs tisztában vele közvéleményünk, hogy mi legyen a kitűzött célja ennek a politikának és hogy mik legyenek e politika eszközei. A nyilvánosság előtt hangoztatott nézetek meglehetősen zűrzavarról tesznek tanúságot a felfogásokban. Nincs e tárgyban kiforrt egységes magyar közvélemény, amely a kormányt és még inkább a kisebbségi kérdéssel hivataluknál fogva foglalkozó kormányzati közegeket irányítaná, aminek sajnálatos következménye azután az, hogy a kormány, az adminisztratív és iskolai hatóságok, az egyházak és vezetőik saját felfogásukat követve gyakran ellentétes intézkedéseket tesznek, illetőleg egymás intézkedéseit lerontják, aminek azután ismét félreértések, folytonos incidensek és súrlódások a következményei.

Részben ennek az állapotnak tulajdonítható az is, hogy azok, akik az így adminisztrált kisebbségekhez tartoznak, nincsenek tisztában a velük szemben követett intenciókkal, bennük is a bizonytalanság érzete kap így lábra, amely könnyen elkerülhető elégedetlenségnek válik viszont szülőokává.

Az eszmék tisztázása szükségessé vált tehát és így az egységes közvélemény kialakulása is nemzeti érdeknek tekinthető.

MINDENEKELŐTT meg kell abban egyeznünk, hogy semmiféle kisebbségi politikának nem lehet célja a közöttünk élő kisebbségeknek az elnemzetietlenítése, hanem ellenkezőleg, azt kell célul kitűznünk, hogy a kisebbségekben a hazához való ragaszkodás érzetét azzal is felébredszük és erősítsük, hogy nekik a közöttünk való boldogulást és életet nemzeti sajátosságaik feláldozása nélkül is lehetővé tegyük.

Az elnemzetietlenítés, az erőszakos elmagyarosítás a múltban sem volt soha a magyar nemzetiségi politikának kitűzött célja. Azzal pedig

szintén tisztában kell lennünk, hogy ha az ilyen beállítás a múltban sem felelt meg a tényeknek, még kevésbé lehet ez ma igaz. De ha még ez is volna a célunk, ezt úgysem érhetnénk el, mert legkevésbé sem alkalmas a népiskolai, vagy bármely iskolapolitika arra, hogy nemzeti kisebbségeket nemzeti mivoltukból levetkőztessen. Ha bárhol előfordult, hogy kisebbségek a többségbe beolvadtak, és ez gyakori eset, azonban éppen legkevésbé Magyarországon fordult elő s ha mégis fennállott, úgy az egészen más erők befolyása alatt, más körülményeknek volt a következménye és nem az iskolapolitikának. Az, hogy Magyarországon a nemzetiségek számarányukból az utolsó másfél évszázadban a magyarság javára lényeges veszteséget szenvedtek, amint azt Kovács Alajos, a magyar statisztikai hivatal kiváló elnöke kimutatta, szintén nem valamely mesterséges magyarosító politika sikerének a javára könyvelhető el, hanem természetes következménye volt az ezirányban folytatólagosan és állandóan ható faji és gazdasági erőknek; települési viszonyoknak, s belső vándorlási, valamint kivándorlási mozgalmaknak, amelyek a magyarságnak kedveztek és amelyeknek hatását még a bécsi, tudatosan magyarellenés nemzetiségi politika, s a külföldi közvélemény egy részének a magyar kormányok által túrt s kellően nem ellensúlyozott, Magyarországgal szemben agresszíven fellépő politikája s bizonyos nemzetiségi vezetők sem voltak képesek lerontani. Viszont minden olyan nemzetiségi politika, amely a kisebbségek nyelvének elnyomásával dolgozott, akár az iskolában, akár a közéletben vagy gazdasági életben, mindenütt megbosszulta magát és ellenkező eredményt szült, mert hatalmasan felébresztette a kisebbségek nemzeti öntudatát, ellenhatást szült náluk.

Érthető ez és az emberi természet pszichológiájával könnyen magyarázható. A szunnyadó nemzeti öntudat, ha azt mesterségesen nem ébresztgetik, úgy az egyesnél, mint a népeknél, véglegesen is kialhatik, ha a körülmények ily folyamatra nézve kedvezőek, de ha folyton ébren tartják, a megindult folyamat megszakad és az ellenkező irányt veheti.

A háború előtti magyar nemzetiségi politika, eltekintve néhány botlástól, nem ebbe a hibába esett. Sohasem volt tudatos célkitűzése a nemzetiségek erőszakos megmagyarosítása és ha e kor nemzetiségi politikája felett a nemrég megjelent két kötet politikai beszédemhez írt előszóban bírálatot gyakoroltam, úgy ezen kritika rendjén az akkori kormányokkal szemben nem azt kifogásoltam, hogy az erőszakos magyarosítás terén nem tették meg a kötelességüket, amit sohasem tartottam a nemzetiségi politika feladatának, hanem azt, hogy engedték a magyarságot exponált nemzetiségi vidékeken számban, gazdasági erőben, politikai és szociális súlyban legyöngültni; engedték a magyar birtokososztályt elpusztulni; engedték, hogy a nemzetiségi politika vezetői agresszív tendenciával használjanak ki bizonyos, a magyarságra kedvezőtlen hatású gazdasági és szociális körülményt és ezzel a magyar erők bukását túrték el az egymás után következő kormányok éppen a legexponáltabb vidékeken, ahol azután a magyar pozíciókat egy szemfüles irredenta Nemzetiségi politika őrszemei foglalták el. Így foglalták el Erdélyben a magyar birtokokat az Albina által támogatott

románok, így hálózták be Erdélyt irredenta román pénzüzetekkel, így telepítettek a románok mindenüvé mesterséges támogatással román iparost, kereskedőt, ügyvédet, orvost, szóval olyan intelligenciát, amelynek különben semmi gyökere sem lett volna, ha a hasonló foglalkozást űző magyarok, akik tudásban és kvalitásban különben hasonlíthatatlanul kiválóbbak voltak, ugyanakkor, ugyanabban a támogatásban részesültek volna a magyar kormányok részéről, mint amilyenben részesítette román konkurrensait a román politikai vezetés, mely tudatosan dolgozott az erőviszonyok megrontása érdekében a magyarság hátrányára.

Ez volt az a szemrehányás, amelyet a háború előtt húsz éven keresztül a kormányokkal szemben hangoztattam és amelyet most megismételtem, de nem az, hogy nem magyarosítottunk meg mesterségesen minden román parasztot. Ilyen vádat sohasem hangoztattam. Az egész asszimilációs politikát mindig elítéltem, azt lehetetlennek tartottam; mindigazon a nézetem voltam, hogy mesterséges eszközökkel egyetlen egy románt sem fogunk sohasem megmagyarosítani, ellenkezőleg, az ilyen politika csak arra jó, hogy tőlünk nemzetiségeink teljesen elidegeníttessenek és ellenségeink karjába hajtassanak.

Ha az, amit az említett előszóban írtam, ennek ellenére a külföldön sok helyütt abban az interpretációban részesült, mintha azon a nézetem volnék, hogy tüzzel-vassal kell megmagyarosítani mindenkit ebben az országban és majdan a hozzánk visszacsatolandó területeken is, aki nem magyar, úgy ezen nem csodálkozom. Végre is hozzá vagyunk már szokva ahhoz, hogy az ellenünk folyó propaganda ezen a téren ferdítésekkel és tendenciózus hazugságokkal boldogul. A Prager Presse vezércikkei, Dérer cseh miniszter úr fejtegetései a Pravo Lidu hasábjain, a Slovensky Dennik cikkei ékes tanúbizonyságai annak az unfair harcmodornak, amely az ellenfélnek olyan állításokat ad a szájába, amelyeket az sohasem mondott, hogy aztán e ferdítéseket pellengérré állíthassa. Sokkal inkább csodálkozom, hogy kivételesen egyes magyar lapok is hasonló hibába estek és még azt a fáradságot sem vették maguknak, hogy ha már egyes mondataimat félreértették, a közreadott beszédekből, azok tartalmából nem győződtek meg, hogy azokban egy sor sincsen, amely az asszimilációs politika mellett szól.

Ha az erőszakos magyarosítás hiba lett volna a múltban, kétszeresen hiba lenne ez ma, amikor nemzetiségi politikánk adottságai, a nemzetiségi viszonyok, amelyek a mindenkori nemzetiségi politika feladatait előírják, egészen mások, mint voltak a háború előtt, nem szólva arról, hogy azóta lényegesen leegyszerűsült a helyzet.

MAGYARORSZÁG MEGCSONKÍTÁSA folytán nemzetiségi viszonyainkban gyökeres változás állott be abban a tekintetben, hogyanéra magyarajkú polgártársaink száma a minimumra csökkent, úgyhogy Magyarország ma úgyszólván a legnemzetibb államok egyike Európában.

Nemcsak az a nagy változás következett be, hogy a mai Magyarországon a magyarság a lakosságnak 92%-át teszi ki, míg a háború

előtti időkben csak 56%-át képviselte. A különbség az akkori és a mai helyzet között a következő pontokba foglalható:

1. mai nemzetiségeink egyikének sincs külön területi autonóm kívánságokat lehetetlenné teszi;

2. nincsenek többé, mint a háború előtt, olyan nemzetiségeink, amelyek az ország határszélén lakván, határosak olyan állammal, amelyben az illető nemzetiség fajrokonai önálló állami életet élnek. Ilyenek voltak a háború előtt a románok és a szerbek, akikre éppen ebből kifolyólag a román és a szerb állam a legnagyobb vonzóerőt gyakorolta;

3. nincsenek többé irredenta érzelmű nemzetiségeink;

4. nemzetiségeink lelkületére nem gyakorol többé befolyást a háború előtti bécsi politika, amely sohasem szűnt meg nemzetiségeinket a magyarság ellen kijátszani és ennek folytán nagy mértékben közrehatott olyirányban, hogy nemzetiségeink lelkileg elidegeníttessenek szűkebb magyar hazájuktól;

5. nincsenek a Csonka-Magyarország területén élő kisebbségeknek többé nemzetiségi alapon szervezett hatalmas nemzetiségi egyházai, mint amilyenek a román vagy szerb görög keleti nemzeti egyház, a román görög katolikus egyház, a luteránus szász egyház voltak, amelyek ezeknek a nemzetiségeknek a magyar államon belül úgyszólván nemzeti önkormányzatot biztosítottak és amelyek kristályosodási pontul szolgáltak arra, hogy körülöttük ezen nemzetiségek szeparatista életének mindenféle olyan organizmusa fejlődjék ki, amely nemcsak arra volt hivatva, hogy gazdasági, kulturális és szociális téren az illető nemzetiségnek elkülönült életet adjon és különállást biztosítson mindentől, ami magyar, hanem arra is, hogy adott esetben támadó hadjáratot folytathasson a vegyesen lakott területeken minden magyar pozíció ellen. Ezek az egyházak és szerveik ezúton az előírt szolgálatot is végezték a nagyromán és nagyszerb irredenta politika számára.

Ennek a politikának sikerén a pénzüzetek területileg megszervezett hálózata, a gazdasági egyesülések és szervek sorozata, a kultúr-egyesületek és intézmények, a nemzetiségi sajtó stb., szóval a nemzeti szervek egész tömege munkálkodott, amelyek többé-kevésbé a román nemzeti egyházak és a romániai kormány anyagi és erkölcsi vezetése, támogatása és útmutatásai szerint teljesítették hivatásukat. A Sagnák és hasonló egyházfejedelmek voltak az igazi nemzetiségi vezérek, ők jártak Bécsbe a császárhoz és paktáltak később a nemzeti párt vezetőivel együtt Luegerékkel és Ferenc Ferdinánddal a mi bőrünkre. A mi nemzetiségi politikánk vérszegény defenzívába szorult ennek következtében, azzal az előretöréssel szemben, amely évről-évre hatványozott ütemben készítette elő a talajt Ferdinánd király katonái számára. Annyira ment ez, hogy abban az időben a román nemzetiségi politika vezetői hazug denúciánsnak bélyegeztek meg mindenkit, aki a való tényállást, mint például jómagam, felfedte és irredentizmusról beszélt. Ha a magyar kormány, végső türelmét vesztve, ezen akciók valamely korlátozására szánta el magát, üldözött

mártíroknak állították be magukat az egész világ előtt és így jutottunk a jóhiszemű külföld előtt az elnyomók hírnevéhez is. Ma ugyanazok, akik akkor a lehangosabbak voltak közülök az ország iránti ragaszkodásuk hangoztatásában és egyúttal a jogtalan üldözés kiszínezésében, nyíltan dicsekednek azzal, hogy már akkor összejátszottak Romániával. Ők az igazi nemzeti hősök, hangoztatják, megfedkezvén arról, hogy ezzel megdől minden vád, amelyet abban az időből nemzeti-ségi politikánk ellen konstruáltak, sőt ezzel maguk mutatják ki, hogy alapjában milyen elnéző és liberális volt ez a politika velük szemben. Elég ebben a tekintetben a vezető erdélyi román politikusok, mint Vajda, Maniu stb. nyilatkozataira utalni, akik azóta sok olyan árusukat is leleplezték akkori hazájukkal szemben, melyet mi akkor nem is sejtettünk. Hasonló volt a helyzet a szerbeknél és a hazafias érzelmű ruthén népnél a balkánháború után, amikor Oroszország az offenzívát szintén megindította ellenünk. Erről tett tanúbizonyságot a máramarosi schizma-pör, amely ezen akcióról rántotta le a leplet.

Ilyen állapottal szemben érthető, hogy a magyar nemzetiségi politika céljai mindenekelőtt defenzív jellegűek voltak. Az irredentizmus fékentartására és lehető letörésére irányuló politika természetes következménye volt a reánk kényszerített Önvédelmi harcnak. Azonban a memorandum-pör, az úgynevezett replika-pör, a román kultúrligával szemben folytatott akciók stb. csak végső kényszerűségből vétettek fel, amikor már más út nem állott rendelkezésünkre.

Az, hogy a területi autonóm aspirációkkal szembeszálltunk, természetes olyanokkal szemben, akik ezt csak étappe-nak akarták beiktatni a későbbi elszakadás javára.

Az igazi defenzív munkát azonban jórészt elmulasztottuk, amint arra fentebb már utaltam.

A hivatalos nemzetiségi politikán kívül elismerem, hogy volt a nemzetiségi előretörés reakciójaképpen a magyar közvéleményben, de különösen a sajtóban egy irányzat, amely a magyarosítás politikáját sürgette és ha időről-időre tett is egyik vagy másik kormány egy-egy intézkedést, amely koncesszióknak volt talán értelmezhető az ilyen követelésekkel szemben, ezeknek az életben abszolúte semmi jelentőségük nem volt és valóban csak azzal voltak jellemezhetőek, amint ezt Tisza István is tette, amikor azt mondta, hogy az ilyen intézkedések a tyúkszemrehágással egyenlő értékkel bírnak. Hogy például az iskolapolitika terén nem követtünk el denacionalizáló politikát, annak legjobb bizonyítéka, hogy a románok kb. 3000 felekezeti iskolában még az államnyelvet is alig tanították, vagy csak a forma kedvéért. Sőt a tanítók között is még az utolsó háború előtti időben is igen nagy számban voltak olyanok, akik az államnyelvet egyáltalában nem bírták, vagy nem kielégítően beszélték.

A mai nemzetiségi politikának, vagy a mostani terminológiával élve, kisebbségi politikának a feladatai és célkitűzései egészen mások kell hogy legyenek, éppen a viszonyok megváltozása következtében, mint a háború előtt.

Ma nem kell az irredentizmus ellen küzdenünk; ma területi autonóm követelések az elszakadás érdekében nem állítanak fel ellenünk. Ma

nincsenek szomszédunkban államok, amelyek területeket akarnának tőlünk elszakítani; ma nem terjeszkednek nemzetiségi egyházak közöttünk, amelyek a nemzeti szeparatizmusnak megtestesítő szervei volnának.

Kisebbségeink nagy tömegei, különösen a hazai németiség, jóllehet, hogy annak idején jórészt germánizálásunk érdekében telepítették le közibénk, ma hű fiait a hazának és semmi magyarelles érzés nem él soraik között, csak azt követelik, hogy anyanyelvüket mi se nyomjuk el és engedjük őket német nyelvük élvezetében boldogulni.

Kisebbségi politikánknak ilyen viszonyok között csak az lehet a célja, hogy kisebbségeink szeretetét és ragaszkodását a hazához mindenképpen konzerváljuk, megőrizzük és lehetőleg fokozzuk.

Ennek a célnak elérésére két módszer szolgál, az egyik negatív, a másik azonban pozitív.

A negatív módszer védekezést, védelmet jelent minden olyan beavatkozás ellen, amely a hazai németiség lelkét a hazai ideáloktól más, kívülálló ideálok és aspirációk, jobban mondva illúziók felé irányítani alkalmas. Minden olyan propagandának ellen kell szegülnünk svábjaink között, amely külföldről azzal a céllal akarná a hazai németiséget megmozdítani, hogy életében mindenáron elkülönüljön tőlünk; az élet minden terén, a politikában, a gazdasági életben, szociális téren stb., külön szervezkedjék, még akkor is, ha erre semmi különös oka nincsen, és csak azért, hogy ezzel bizonyos nemzeti hiúsági momentumokat szolgáljon, másfelől, és ez látszik a főoknak, hogy egy külön nemzetiségi érzelmű intelligenciát kreáljon, amelynek kizárólagos vezetése és irányítása mellett a németiség kiszakadna nemzeti életünk közösségéből és közéletünk egyes kérdéseit nem az egész közös haza szemszögéből, hanem kizárólag a maga szűk nemzetiségi érdekének látszögéből ítélné meg.

Ha ez a propaganda sikerrel járna, ez nemcsak káros volna az országra, de káros lenne magára a németiségre is. De ezen túlmenőleg semmivel sem biztosíthatna számára több kisebbségi jogot, mint amennyit a magyar nemzet ilyen propaganda nélkül is meg kell, hogy adjon és meg is fog adni, ha ez a káros propaganda mesterségesen nem szül érzelmi ellentéteket közöttünk.

Káros lenne ez az állapot az országra nézve, mert az ország polgárainak egy része nem azonosítaná magát többet maradék nélkül az ország minden érdekével, vagy legalább is passzíve viselkednék sok ilyen érdekekkel szemben. Azon áldozatkész hazafiságnak, amely nehéz időkből az országért mindent odaad — mindenesetre végeszakadna.

De káros lómé magára a hazai németiségre nézve is. A hazai németiség sokkal több intelligens embert produkál, mint amennyi számarányának megfelel. Ennélfogva ennek az intelligenciának választania kell aközött, hogy elkülönülve a magyar intelligenciától, csak a hazai németiség körében kéri kenyerét, vagy maradék nélkül azonosítja magát, mint azt eddig tette, az ország összes érdekeivel, a magyar származású intelligenciával harmóniában szolgálja az egész országot és kapja kenyerét az egész országtól. A kettő inkompatibilis egymással: ha a hazai németiség szeparatista lesz mentalitásában, mint ahogy volt az

erdélyi százság, úgy közéje és a magyar intelligencia közé irreparábilis ék fog verődni. A kölcsönös bizalmatlanság csirái kiütőknek majd ez úton közöttük, amelyek azt a harmonikus együttműködést, mely eddig közöttük mindig fennállott, lehetetlenné fogják tenni és pedig elsősorban a hazai német intelligencia kárára. Eddig a miniszterelnöki, prímási állástól kezdve minden pálya nyitva állt számukra. Egy szeparatista érzelmű németiség számára elzárulnak ezek a kapuk, mint ahogy elzárult a szászok számára, jóllehet politikai és egyéb téren az együttműködés különben lehető volt a szászokkal is.

Németország bizonyos körei, akik helyzetünket és a hazai németiség helyzetét teljesen félreismerik, sajnos, úgy látszik, ezen dolgoznak. Mi más értelme van annak, hogy például folyton azt követelik, hogy a hazai németiség politikai téren külön szervezkedjék, külön nemzetiségi pártot alakítson és nem értik meg, hogy erre a hazai németeink egyáltalán nem kaphatók, — maga Bleyer Jakob és egy-két párthíve sem. Igazolja ezt az, hogy Ő maga csak kormánytámogatással választott meg.

Az elkülönülés, a szeparálás javára folytatott külföldi propagandát tehát lehetőleg távol kell tartanunk a hazai németiségtől, ha azt akarjuk, hogy a magyar többség és a német kisebbség közé jóvá nem tehető érzelmi ellentétek ne emeltessenek. De annak, hogy ez be ne következék és ezt nyomatékkal kell hangsúlyozni — előfeltétele viszont az, és ez kisebbségi politikánk második posztulátuma, hogy a hazai németiségnek kultúrája, nyelvének ápolása terén mindazt megadjuk, amit ez a kisebbségünk mint szükségletet átérez és kultúrpolitikánk egyéb szempontjaival összeegyeztethető. Ez egyenesen előfeltétele annak, hogy hazai németiségünk lelki egyensúlyát megtartsa és demagóg jelszavakkal szemben józanságát megőrizve minden idegen beavatkozással szemben vértézve legyen.

Nincsen ennek folytán nagyobb rövidlátás, mint azoké az egyes köröké, amelyek minden követ megmozgatnak annak az érdekében, hogy a hazai németiség népiskoláiban az anyanyelven való oktatás mentői kisebb mértékben érvényesülhessen. Sajnálattal kell megállapítanom, hogy különösen a vidéki magyar intelligenciának, a papok, tanítók, jegyzők, szolgabírák és a vármegyék vezetőinek egy része azzal véli hazafias kötelességét teljesíteni, ha befolyását nyíltan vagy burkoltan olyan irányban érvényesíti, hogy a német anyanyelvű gyermekek népiskolai oktatásánál a német nyelv lehető csekély mértékben érvényesüljön, vagy hogy felolvasó-estéken és más egyházi és kulturális összejöveteleken egy német szó se hangozzék el. Az ilyen felfogásúak szeretnek azután pángermánnak deklarálni mindenkit, aki német kultúregyletet látogat vagy propagál, aki német lapot járát stb.

ÉN ÉLETEMNEK LEGJAVÁT nemzetiségek által lakott területen éltem le és merem állítani, hogy nyelvhasználat és hazafiság két igen különböző dolog: merem állítani, hogy olyan nem magyar anyanyelvű emberek között, akik minden tanulmányukat magyar iskolában végezték, akik tökéletesen beszéltek magyarul és talán szívesen is

beszélték nyelvünket, fajunk számtalan ádáz ellenségét tanultam megismerni, míg viszont a nép egyszerű fiai között, akik egy szót sem értettek magyarul, a magyar haza iránti ragaszkodásnak és a magyarság szeretetének, s tiszteletének számtalan megható esetét tapasztaltam. A kettő között tehát nincs olyan összefüggés, mint amilyent sokan megállapítani szeretnének.

Szó sincs róla, az, hogy mindenki megtanulja és lehetőleg jól megtanulja az országban az államnyelvet, az az ország érdeke, de érdeke minden egyes polgárnak is, de állítom viszont azt is, hogy semmiféle országos, vagy magyar érdek nem szenved csorbát azáltal, ha a hazai németség iskoláiban a német nyelv olyan mértékben érvényesül, amely mértékben azt a német kisebbség maga óhajtja és kívánja. És ne áltassuk magunkat azzal, hogy nem kívánja és hogy tiszta magyar iskolát óhajt. Lehet ilyen kivételes eset is, de gyakran ez az óhaj kívülről szuggerált kívánság. A legtöbb esetben, mondhatni, az esetek túlnyomó részében és különösen a háború óta a német polgár azt kívánja, hogy fia tanuljon meg magyarul is jól, de tanuljon meg írni, olvasni, számolni anyanyelvén is; s hogy szerezzé meg mindazt az ismeretet, amelyet a népiskola nyújthat. És miután legtöbb esetből ez csak úgy lehetséges, ha ezeknek az elsajátításánál, az előadásnál, a magyarázatnál, a gyermek anyanyelve is kielégítő mértékben érvényesül, az a kívánatos, hogy az oktatás ennek megfelelően rendeztessék be. Állítom, hogy semmiféle magyar hazafias érdek csorbát nem fog azáltal szenvedni, ha ennek az óhajnak eleget teszünk. Erről szeretném meggyőzni a magyar intelligenciát, mert hiszem, hogy abban a percben, amelyben ezt belátja, vége lesz mindazoknak a nehézségeknek és súrlódásoknak, melyek ezen kérdés körül fokozódó mértékben előálltak és a tradicionális jó viszonyt a magyar többség és a német kisebbség között megzavarni alkalmasak voltak. Természetes, hogy a német nyelvnek a kisebbségi iskolákban való érvényesüléséhez szükséges az, hogy megfelelő számban álljanak rendelkezésre tanítóképzők, ahol a németnyelvű oktatásra képesítetnek a tanítók.

Az óvodák pedig készítsék elő a két nyelven való oktatást. Minden szűkkeblűség ezen a téren is teljesen elítélendő volna. Nem óhajtandó és nem tanácsolnám azonban viszont a hazai németségnek azt, hogy azokon a német tanítási nyelvű parallel osztályokon kívül, amelyeknek felállítását a 4800. sz. miniszteri alaprendelet, — amely a kisebbségi kérdést szabályozta —, a szükségnek megfelelően a különböző típusú középiskolákban amúgyis előírja, németnyelvű, külön középiskolák felállítását követelje és ha Bleyer ezt követelné, úgy ez részéről a legnagyobb tévedés lenne. Elismerem, hogy az ily követelésekhez a német kisebbségnek joga van és a magyar állam nem is tagadhatná meg, ha ily kívánság komolyan jelentkeznék. De teljesen elhibázottnak tartanám azt, ha a német kisebbség ezt tenné. Ismeretes, hogy a csonka-magyarországi svábság sokkal több intelligens embert produkál ma, mint amennyi a lakossága számarányának megfelel, sokkal többet mindenestre, mint amennyi a hazai német községekben kenyerét megkereshetné. A többlet, ha csak német középiskolai képzésben részesül, nem boldogulhatna, eltekintve attól, hogy a szeparatista szellem-

ben való nevelés a német kisebbség és a magyarság lelke közé olyan éket verne, amely boldogulását az országban nagymértékben megnehezítené. Más volt a helyzet az erdélyi szászoknál. A szászoknak saját németnyelvű középiskoláik voltak nagy számban. De a szász népnek kevés a gyermeke, a szász paraszt gyermeke ezért paraszt maradt, a szász intelligencia nem produkált jelentékeny számban olyan többlet fiataloságot, amely a szász-
ságon kívül kellett volna hogy kenyerét megkeresse. Nem is láttunk a magyar közéletben soha szász eredetű minisztert, vagy számottevő állásban levő hivatalnoksereget, ugyanakkor, amikor sváb eredetű sok volt. Ugyanez volt a helyzet a szabad pályákon is. A szászoknál az elzárkózás, a szeparatizmus tehát nemcsak a történelmi fejlődésnek volt a folyománya, nemcsak annak t. i., hogy az erdélyi szász nép évszázadokon keresztül külön nemzeti életet élt, külön közjogi státussal, saját városi fejlődéssel, iparossággal, kereskedőelemmel, külön intelligenciával bírt, míg a hazai svábság a XVIII. században elsősorban telepedett meg és épp ezért külön nemzeti öntudattal nem bírta, a külön nemzeti élethez szükséges széles rétegeket nélkülöző parasztelemből állott, hanem folyománya volt ez elzárkózás főleg annak is, hogy a szász nép gyenge népszaporulata folytán nem volt más területeken való kenyérkeresetre utalva. Elkülönülhetett, mert nem volt másokra rászorulva; nem kért másoktól és nem is adott másoknak semmit. Így alakult ki benne az a zárkózott, rideg, csak a saját érdekét tekintő, de viszont másoktól semmit sem váró nemzeti szellem, amely reá nézve oly jellemző volt.

A hazai svábság ilyen szellemmel nem boldogulhatna közöttünk és hamarosan ráeszmélne arra, hogy fiatalságának tekintélyes része reá van utalva arra, hogy magyar középiskolába járjon, ha közöttünk boldogulni akar. De többet mondok, erre rég reá is jött már. Az összeomlás utáni első években egy-két középiskolában megkísérelték ilyen párhuzamos kisebbségi osztályok felállítását, azonban megfelelő számú jelentkező hiányában ezen parallel osztályokat fenntartani nem lehetett.

Annál kevésbé van végre külön német középiskolákra szükség, mert hiszen a német nyelv- és irodalom tanítása a magyar középiskolákon amúgy is kötelező tantárgy lévén, az a német fiú sem szakadhat el a német kultúrától, aki magyar tannyelvű iskolát látogat.

BLEYER KÉPVISELŐ úr, a német kisebbségnek egyik magyarországi vezetője, beszédében a német kisebbség helyzetét és a magyar kormány kisebbségi politikáját komoly bírálat tárgyává tette. Elismerem, hogy bírálata, eltekintve bizonyos tévedésektől és túlzásoktól, amelyekre reá fogok mutatni, egészben objektív volt. Bleyer hazafisága iránt nem férhet magyar szempontból semmi kétség és csak sajnálatos, hogy felszólalása olyan hullámokat kavart fel, amelyeket nehéz lecsendesíteni és amelyek legalább annyi kárt okoztak az országnak, mint a felszólalás maga. Az azonban kétségtelen, hogy Bleyer ezen nyilvános fellépés nélkül is elérhette volna jórészt az általa célba vett eredményt, mint

ahogy erről könnyen meggyőződhetett volna, ha a kormányhoz fordul, amelynek jóindulatáról a miniszterelnök úr utólagos kijelentései bizonyítást tesznek. És ezért szereplése kétségtelen, hogy nem volt tapintatos és időszerű, mert tudhatta, hogy kritikája külföldi ellenségeink részéről mérhetetlenül ki fog használtatni és ki fog színeztetni. Mentségére, vagy nem is mentségére, de magyarázatára ezen politikai magatartásának csak az szolgálhat, hogy sajnós, magyar képviselők, sőt olyanok is, akik a revíziós ligában előkelő szerepet játszanak és akiktől ennek folytán elvárhatná a magyar közélet, hogy legalább olyan nyilatkozatoktól tartózkodjanak, amelyek a revízió ügyének ártani alkalmasak, pártpolitikai elfogultságtól hajtva még sokkal kifogásolhatóbb kijelentéseket tettek és tesznek nap-nap után. Vagy miért várjon a magyar közélet tapintatosabb kijelentéseket a német kisebbség egyik vezetőjétől, amikor ez azt látja, hogy ugyanaz a közvélemény nem háborodik fel azon, ha például magyar képviselő tesz olyan kijelentést, hogy most már megérti azt, hogy az erdélyi románok elnyomásról panaszkodtak a múltban, mert ott is bizonyára balkáni metódusokkal kormányozták az erdélyi urak őket, vagy mások annak az óhajnak adnak kifejezést, hogy bár csak legalább annyi szabadságuk lenne itt a politikai pártoknak, mint az erdélyi magyarságnak van román uralom alatt, vagy a felvidéken a magyarság vezérének a csehek uralma alatt.

Mindenesetre áll az, hogyha a magyar ifjúság és a magyar közvélemény ilyen kijelentéseken nem háborodott fel, nem lehet csodálni, hogy a német kisebbség egyik képviselője elveszti a szemmértékét abban a tekintetben, hogy mit lehet és mit nem lehet mondani és hogy szavainak milyen hordereje van.

Beszédének ezen megítélésétől eltekintve, Bleyer képviselő úr kritikája nagyjából abban csúcsosodott ki, hogy a háború utáni kormányok által a kisebbségi kérdés tárgyában kiadott rendeletek nagyjában és egészben helyesen konstruáltak meg ugyan, eltekintve attól az egy detailtól, hogy három típust kreáltunk a kisebbségi népiskoláknál, de a baj az, hogy ezek a rendeletek nem hajtottak végre a mai napig és hogy végrehajtásuk az utóbbi két évben sajnós teljesen megakadt. Ezen állítása érdekében iskolai és egyéb statisztikákat hozott fel.

MINDENEKELŐTT ÖRÖMMEL állapítom meg, hogy Bleyer a jogoknak azt a körét, amelyet a kormány által kiadott alaprendelet a kisebbségek részére megállapított, kielégítőnek tartja és úgy a nyelvhasználat tekintetében, mint iskolai kérdésekben az említett törvényerejű rendeletekben foglalt intézkedéseken túlmenő követeléseket nem állított fel. Örülök különösen annak, hogy minden területi autonómia iránti igényt képtelenségnek jelentett ki. A szerzett tapasztalatok folytán osztom azt a felfogását is, hogy a hazai németiség egyes kivételektől eltekintve nem elégszik meg az ú. n. C-típusú iskolával, amelyben csak a német írás és olvasás és nyelv tanítatik német nyelven, hanem legalább a B-típust óhajtja és egyes helyeken az A-típust, amelyekben az oktatás vegyesen német és magyar nyelven folyik, illetve az A-típusnál német nyelven, és csak a magyar nyelv tanítatik magyarul.

Igaza van Bleyernek abban is, hogy a rendeletek még nincsenek teljesen végrehajtva és hogy az utolsó két évben végrehajtásukban fennakadás tapasztalható.

E késedelmek eliminálásának azonban a miniszterelnök úr kijelentése után nincs nehézsége, úgyhogy azt hiszem, a kérdés ezúton közmegnyugvásra intézhető el. Mindenesetre kívánatos, hogy ez a kormány által sürgősen intéztessék el, mert a mai helyzet nem kielégítő, jóllehet korántsem oly sötét, mint ahogy az Bleyer felszólalásából kitűnik, miután ő az 1928-ik évi és nem a legutolsó adatokat ismertette, amelyeket úgy látszik nem is ismert. Bleyer szerint ugyanis 49 A-, 98 B- és 316 C-típusú kisebbségi iskola állana ma fenn hazánkban, holott az 1931—32. évi adatok szerint 46 A-, 141 B- és 265 C-típusú van, ami azt bizonyítja, hogy az utolsó években a B-típus a C-típus rovására szaporodott. Az sem áll, hogy A-típusú iskola csak a nyugati határszéleken állítottatott volna fel, mert Baranyában és Tolnában is van 12 ilyen iskola.

Bleyer más adatai sem helytállóak; szerinte számos község van az országban, ahol a német anyanyelvű gyermekek száma meghaladja a 40-et, az előirt minimumot tehát és amely még sem bír kisebbségi iskolával. Tényleg, az 1931—32. év adatai szerint 20 igényjogosultnak látszó község van az országban, amelynek nincs kisebbségi iskolája, azonban tíz közülük oly kicsiny, hogy nincs benne 40 németnyelvű tanköteles, tíznek pedig a lakossága túlnyomórészt magyar, úgyhogy külön kisebbségi iskola felállítása eddig nem volt lehetséges. Ezzel szemben azonban 50 olyan községünk van, amelynek sem német többsége, sem pedig 40 német tankötelese nincs, mégis érvényesül bennük a német tanítási nyelv, és pedig 3 B- és 49 C-típusú iskolában.

Bleyer szerint egy óvodában sem érvényesül a német nyelv, míg a hivatalos adatok szerint 95 óvodánk van, ahol a német nyelvet is használják.

Teljesen téves végül Bleyer azon állítása, hogy egy tanítóképzőnk sincsen, amelyben a német kisebbségi iskolák számára képezetnének ki a tanítók, holott nyolc ilyen képző van, ahol a hallgatók száma 240 és 207 volt az utolsó két évben, ezenkívül külön nyári továbbképző tanfolyamok is állítottak fel 1926 óta a már működő német tanítók továbbképzése céljából, amelyeket eddig 1926 óta összesen 494 tanerő látogatott.

Mindezen adatokból megállapítható, hogy Bleyer számadatai nem helytállóak és hogy velük kedvezőtlenebb képet festett meg kisebbségi iskolapolitikánkról, mint amely a tényleges helyzetnek megfelel. Egyet azonban el kell ismernünk és ez az, hogy a tényleges helyzet még mindig mögötte marad a kívánalmaknak és mögötte marad különösen annak is, amit a 4800. sz. alaprendelet elérni akart.

Az iskolai kérdés kielégítő rendezésén kívül megállapítást kellene hogy nyerjen az is, hogy azok a hatósági és hivatalos személyek, akik az alaprendelet értelmében a kisebbség nyelvét bizonyos esetekben kötelesek használni, képesek-e ma már erre és ha igen, eleget is tesznek-e a törvény ezen rendelkezésének? Erre vonatkozólag kívánatos

volna, hogy a kormány az adatokat összegyűjtse és közzétegye, mert amíg ez nem történik meg, a nyilvánosság nincs abban a helyzetben, hogy Bleyer állításait ellenőrizze és megbírálhassa.

Bleyernek még csak két kijelentésével kell itt foglalkoznom, amely alkalmas arra, hogy a külföld előtt teljesen hamis képet fessen arról a helyzetről, amely a kisebbségekkel szemben folytatott magyar politika tekintetében fennáll és amely vádak emelésére alkalmasnak látszik.

Bleyer azt mondta, hogy a magyar kormány nem engedi meg, hogy a különben általa engedélyezett itteni német kultúregyesület vezetőségét szabadon válassza meg. Ez a kijelentése nagymérvű túlzást tartalmaz. A magyar kormány, legalább az a kormány, amelynek élén jelen sorok szerzője állott, az egyesületnek adandó évi anyagi támogatást azon kikötéshez fűzte, hogy az egyesület élén olyan férfiak álljanak, akiknek személyében a kormány is garanciát lát arra, hogy az egyesületet nem fogják olyan irányban vezetni, amely végeredményben a hazai németiséget a magyar többséggel szembeállítaná és súlyos félreértésekre és elkeseredett harcokra vezetne közöttük, ami egyik fél érdekében sem állhatna. Nem az egyesület engedélyezését, hanem az évi szubvenciót tette tehát függővé ezen kikötéstől. Ennek értelmében tényleg vétót is gyakorolt egyesekkel szemben. De annak, hogy ezzel a kikötéssel is liberálisan bánt, frappáns bizonyítéka az, hogy maga Bleyer vezetni évek óta a szóbanforgó egyesületet és az utolsó időig vele egyetértésben és harmóniában igyekezett és tudta is irányítani a kormány a német kisebbségi politikát.

Sokkal általánosabb téren mozog végre Bleyer azon kijelentése, hogy a németiség mesterséges elmagyarosítását legjobban bizonyítja az 1930. évi népszámlálás azon adata, amely szerint a németiség az utolsó tíz év alatt 1920 és 1930 között 551.000 lélekről 478.000-re, tehát 73.000 fővel apadt. Tényleg, a statisztika a németek számának jelentékeny apadását állapította meg Magyarországon az utolsó tíz évben. Ha azonban ennek az okát keressük, reájövünk arra, hogy ez csak részben volt és pedig a főleg Budapesten s más nagy magyar városokban lakó németek beolvadásának következménye, ami viszont semmiféle mesterséges magyarosítással nem függött össze, hanem egészen természetes folyamat, amint az minden nagy világvárosban tapasztalható. Az említett jelenleg okainak vizsgálatánál figyelembe kell venni egyfelől azt a körülményt is, hogy 1920-ban még 19.000 zsidó vallotta magát német anyanyelvűnek Magyarországon, 1930-ban azonban már csak 9000, másfelől azt a körülményt, hogy az elszakított területeken született német anyanyelvűek száma 1920-ról 1930-ra 30.300-ról 21.800-ra esett, a külföldön született német anyanyelvűeké pedig 45.800-ról 31.600-ra.

Ezek az adatok önmagukban is eklatáns bizonyítékuul szolgálnak arra, hogy milyen óvatosan kell az ilyen adatokkal bánni és hogy milyen veszélyes az ilyen adatokra könnyelmű vádakat felépíteni, mert még akkor is, ha az adott magyarázat nem volna igaz, nagyon kockázatos lenne az az állítás, hogy a magyarországi németek fogyásának oka nem az a természetes asszimilációs folyamat, amelynek egy többség

kebelében elszórtan lakó kisebbség, különösen városokban mindenütt a világon ki van téve, hanem valamely erőszakos magyarosító politika, amelynek szándéka egyáltalán nem áll fenn nálunk, sőt amely ha tényleg jelentkeznék, egészen biztosan éppen az ellenkező eredményt szülné.

Vagy nem veszi észre Bleyer és azok, akik ebből a statisztikai adatból vádat akarnak kovácsolni, hogy ugyanakkor, amikor nálunk a németiség száma megapadt, Poroszországban a lengyelek száma (1910-től 1925-ig) 967.000-ről 649.000-re, a mazuroké 180.000-ről 65.000-re, az Ausztriához csatolt burgenlandi magyarok száma 25.000-ről 14.000-re (1920-tól 1923-ig) vagy Finnországban, Helsinkiben az utolsó 40 év alatt a svédéké 52%-ról 34%-ra csökkent. Wales-ben és Skóciában, Angliában az utolsó évtizedekben a walesi nyelvet beszélők száma 54%-ról 37%-ra, a skótlul beszélőké 6.2%-ról 3.5%-ra csökkent és magában Svájcban, a nemzetiségi szabadság hazájában az egyes kantonokban igen erős eltolódás mutatkozik mindenütt a németiség javára.

Vagy ezeket a jelenségeket is mindenütt valamely erőszakos elnemzetietlenítő politikával kell-e magyarázni?

Ez mindenesetre nagyon egyoldalú és kevésbé objektív magyarázat lenne, amely ellen elsősorban maguk a németek tiltakoznának leghevesebben.

Nálunk sem helytálló ez a magyarázat, mert nálunk is folyamatban van egy egészen természetes, senkitől sem erőszakolt, senkitől sem siettetett asszimilációs processzus, amelynek különösen a városokban az elszórtan élő kisebbségek ki vannak téve és amelyért semmiféle ország kormányát vagy politikáját felelőssé tenni nem lehet.

A MAGYAR KISEBBSÉGI POLITIKÁNAK azonban, dacára ezeknek a vádaknak, nem szabad, hogy liberális úttjáról letérjen. Amit Trianon után kisebbségeinknek kulturális és nemzeti téren szóval és törvényben kilátásba helyeztünk, szó- és betű szerint kell betartanunk; végre kell hajtani a kiadott rendeleteket és meg kell adni kisebbségeinknek azt a teljes szabad mozgást, kultúrájuk, nyelvük, nemzetiségük ápolása terén, amely egyedül biztosíthatja azt, hogy jól érezzék magukat körünkben és az a harmónia és testvéri együttműködés a haza javára fennmaradjon, amely oly értékes kincse volt közéletünknek.

Ennek a kisebbségi politikának indoklására tudatosan és szándékosan nem hoztam fel eddig más érvet, mint olyat, amely önmagában is helytálló és amely csakis Csonkamagyarország viszonyaiból következik, mert ha a megmaradt ország viszonyai más kisebbségi politika folytatását tennék szükségessé, mint amelynek körvonalait megadtam és amely mellett a külpolitikai helyzetünkben is folyó minden érv szól, amelyet békerrevíziós törekvéseink is abszolút szükségessé tesznek, akkor diszharmónia állana fenn aközött, amit az ország belső viszonyai követelnek és aközött, amit a külpolitikai szempontok parancsolnak és akkor talán, dacára annak, hogy ez utóbbiak ma százszor jobban kell,

hogy minden faját és hazáját szerető magyar előtt a latba essenek, mégis nehéz volna talán meggyőzni azokat a magyarokat, akik csak a magyar glóbuszt nézik és látóképességük a magyar Alföld peremén túl nem terjed.

Hozzájuk intéztem az eddig mondottakat és most arra kérem őket, hogy egy rövid pillantást vessenek velem együtt az ország határain kívül a nagy világra. Arra kérem őket, mondják meg őszintén, követ-het-e ez az ország más kisebbségi politikát, mint a legliberálisabbat, mint olyat, amely kisebbségeinket teljesen kielégíti, különösen akkor, amikor ezek valóban semmit sem kívánnak, ami az ország és a többség érdekeivel teljesen össze ne volna egyeztethető?

Az a súlyos élet-halálharc, amelyet magyar testvéreink a tőlünk elszakított területeken elnyomóikkal szemben folytatnak, ahol nemcsak kultúrájuk, nyelvük és nemzetiségük megtartásáért folyik ez a küzdelem, hanem a mindennapi kenyéréit, életük gazdasági alapjaiért, vagyonukért, a magyar birtokért, ipari vállalatokért, kereskedelemért és a pusztá életlehetőségekért, amely harcban az egész világ előtt, Genfben és más helyeken nekünk kell a kisebbségek jogait védenünk, nekünk kell, hogy helytálljunk, kérdem, nem teszi-e ez a küzdelem szükségessé, hogy megtámadhatatlan erkölcsi alapon álljunk és senki se vethesse szemünkre, hogy vizet prédikálunk, de bort iszunk és hogy a magyar kisebbségek jogait reklamáljuk, de magunk sem adjuk meg azt saját kisebbségeinknek, amit másoktól számunkra követelünk.

Vagy nem rontanók-e le revíziós törekvéseink alapját azzal, ha szűkkeblűen és kicsinyesen járnánk el bent az országban az ittlakó kisebbségekkel szemben, nem gondolván meg, hogy a tőlünk elszakított nem magyarok testvéreinkre az ilyen szűkkeblűség, akármennyire visszavágnak is hozzánk, mégis csak eltaszítólag hatna vissza!

OLYAN KÉZENFEKVŐ IGAZSÁGOK ezek, hogy bővebb magyarázatra egyáltalában nem szorulnak.

Ma már mindenkinek, aki csak kissé gondolkozik, látnia és éreznie kell, hogy revíziós törekvéseink sikerének, eltekintve az internacionális helyzet kedvező alakulásától, két feltétele van. Az egyik az, hogy a tőlünk elszakított testvéreink lássák, hogy az uralmunk alatt maradt és az ország területén elszórtan élő nyelvi kisebbségekhez tartozó polgároknak nemcsak a gazdasági prosperitásuk van jobban biztosítva, mint az övék, ami ma már világossá vált előttük, hanem lássák azt is, hogy kulturális téren nincs okuk félni, ha hozzánk visszakerülnek, mert mi speciális kisebbségi kultúránkat tiszteletben tartjuk és ennek művelése és ápolása elé akadályokat nem gördítünk.

A másik feltétele pedig az, hogy tisztában legyenek tótok, rutének s a többiek, szóval azok a Kárpátokon belül élő különálló kis népek, amelyeknek önálló nemzeti öntudatuk van és új hazájukban rosszul érzik magukat, mert nemzeti individualitásuk megtartása és kifejlesztése rájuk nézve ott lehetetlenné van téve, hogy ha visszacsatlakoznak hozzánk, akikkel ezer év óta együttéltek, itt olyan teljes nemzeti

autonómiában fognak részesülni — és ezt nekik ma már *expressis verbis* kilátásba helyezzük és megígérjük, — mint amilyenért régóta küzdenek és mint amilyenre új hazájukban sohasem lehet kilátásuk.

Ezeknek a népeknek hozzánk visszacsatlakozása ma már másként el nem képzelhető és én nem habozok kimondani, hogy nekünk a revíziót meg nem várva, már ma le kell ezt szögeznünk, mint a Dunamedence nemzeti problémái végleges megoldásának egységes magyar programját, amely egyedül hozhat újból békét, megértést és nyugodt együttműködést e népek között Középeurópában, a Kárpátok koszorúza területén.

Addig is azonban legjobban úgy munkálhatjuk ezt, ha a Csonka-Magyarország területén élő nemzeti kisebbségek jogosult nemzetiségi óhajait kulturális téren minden szűkkeblőség nélkül elégtjük ki és velük teljes harmóniában és egyetértésben igyekszünk élni.

BETHLEN ISTVÁN GRÓF